

Õiguskantsler

Esimees Märt Rask
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 05.08.2013 nr 4-3-107-13

Meie 07.08.2013 nr 9-2/130993/1303455

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses
Kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse § 56 lg 1 ja lisa 1**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-33-13 (Harju Maakohtus tsiviilasi nr 2-10-15802) arvamust 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lg 1 ja lisa 1 sätete põhiseaduspärasuse kohta osas, mis koostoimes nägid ette kohustuse tasuda tsiviilasjas hinnaga 2 399 971,63 krooni hagiavalduselt riigilõivu 115 000 krooni.

Tutvusin Harju Maakohtu 19.07.2013 määrusega nr 2-10-15802 ja **leian, et põhiseaduse § 15 lg 1 lausega 1 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas hagi esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga 2 000 000 krooni kuni 2 500 000 krooni maksta hagiavalduselt riigilõivu 115 000 krooni.**

Selgitan oma seisukohti alljärgnevalt. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2009 kuni 31.12.2010)

„§ 56. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagihinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---]

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIILKOHTUMENETLUSES (KROONIDES)“

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
2 000 000	
2 500 000	115 000

“

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

II Õiguskantsleri seisukoht

1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Tsiviilasjas nr 2-10-15802 esitas hageja (pankrotihaldur) 04.05.2010 Harju Maakohtule hagi (hagihind 2 399 971,63 krooni, vastab 153 386,14 eurole). Hageja tasus pärast menetlusabi mittesaamist (riigilõivu tasumisest vabastamiseks) riigilõivu 115 000 krooni (vastab 7 349,83 eurole).

2. Hageja esitas 18.04.2013 Harju Maakohtule taotluse enammakstud riigilõivu tagastamiseks riigilõivusumma põhiseadusvastasuse tõttu. Harju Maakohus rahuldab 19.07.2013 hageja taotluse ning jättis põhiseadusega vastuolu tõttu kohaldamata hagi esitamise ajal kehtinud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1.¹ Harju Maakohtu 19.07.2013 määruse alusel algas põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse, mille kohta arvamuse saamiseks pöördusite ka minu poole. Tsiviilasja nr 2-10-15802 menetlus Harju Maakohtus on pooleli.

3. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav.²

4. Riigikohus on märkinud, et kuigi hagejal on kohtusse pöördumisel võimalik jätta riigilõiv tasumata ning vaidlustada selle tulemusel hagiavaldus läbi vaatamata jätmine, riskiks hageja sellisel juhul sellega, et kohus jätab tema asja läbi vaatamata ning väidetavad õigused võivad jäävad kaitseta.³ Riigikohus on samas kinnitanud, et kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivu tasumist, lõivu suurusega ei nõustu, kuid maksab lõivu menetluse jätkumise huvides ära, saab ta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 150 lg 1 p 1 ja lg 4 alusel nõuda enammakstud riigilõivusumma tagastamist ja (põhiseaduse) PS § 15 lg 1 alusel kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist.⁴

5. TsMS § 150 lg 1 p 1 ja lg 6 koostoimes tõlgendamise kohta on Riigikohus leidnud, et enam tasutud riigilõivu tagastamist nõudes saab isik lõivu põhiseadusvastasusele tugineda kuni menetluse jõustunud lahendiga lõppemiseni, kui isikul oli võimalus esitada selline taotlus menetluse ajal. Seega saab lõivu maksmise aluseks olevate sätete põhiseadusvastasusele tuginedes lõivu tagastamist nõuda lõivu tagastamise taotluse lahendamisel, mis on esitatud enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.⁵

6. Hageja esitas hagilt tasutud riigilõivu tagastamise taotluse maakohu menetluse ajal, mistõttu võib Harju Maakohtu algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlust pidada Riigikohtu väljakujunenud praktika valguses lubatavaks ning kohtuasjas nr 2-10-15802 kohaldamata jäetud RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud redaktsioonis) vastavas osas asjassepuutuvaks.

¹ Samas määras maakohus põhiseaduspärase riigilõivu suuruseks alates 01.07.2012 kehtiva RLS redaktsiooni järgi 1 600 eurot (hagi esitamisel e-toimiku vahendusel), mitte lähtudes RKÜKo 07.05.2012 nr [3-3-1-22-11](#) (s.o enne 01.01.2009 kehtinud riigilõivu määrast).

² RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23.

³ RKPJKo 05.03.2013 nr [3-4-1-29-12](#), p 22.

⁴ Vt ka RKÜKo 12.04.2011 nr [3-2-1-62-10](#), p 28.

⁵ RKÜKm 02.04.2013 nr [3-2-1-140-12](#), p 20. Olen varasemalt korduvalt viidanud oma eriarvamusele TsMS § 150 lg 1 p 1 tõlgenduse kohta, vt nt õiguskantsleri 21.05.2013 arvamuses nr [9-2/130650/130226](#) Riigikohtule (allmärkus 8).

2. Normikontrolli põhjendatus, asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

7. Arvestades Riigikohtu praktikat⁶ riigilõivude suuruse põhiseaduspärase küsimuses ja minu menetlusosalisena esitatud seisukohti nendes põhiseaduslikkus järelevalve kohtumenetlustes, on ilmne, et 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 koostoimes kehtinud regulatsioon on põhiseadusega vastuolus (kui ülemäära kõrge piirang kohtusse pöördumiseks) osas, milles tsiviilasjas hinnaga 2 399 971,63 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 115 000 krooni.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Hent Kalmo
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

⁶ Nt RKPJKo 18.04.2013 nr [3-4-1-5-13](#), millega tunnistati RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (01.01.2009–31.12.2010 kehtinud redaktsioonis) põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 1 500 000 krooni kuni 2 000 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 100 000 krooni.